

SAIDA ZUNNUNOVA IJODIDA AYOL OBRAZI VA FEMINISTIK
YONDASHUV

Uralova Gulmira Salim qizi

JDPU talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek adabiyotining atoqli vakili Saida Zunnunovaning she'riy ijodida ayol obrazining badiiy talqini va feministik yondashuvlar tahlil qilinadi. Muallifning asarlarida ayol qiyofasi turli holatlarda – ona, sevikli, fidoyi, ijtimoiy faollik kasb etgan shaxs sifatida tasvirlanadi. Tadqiqot davomida Zunnunovaning ayol ruhiyatiga chuqur kirib borishi, uning kechinmalarini poetik obrazlar orqali ifodalashi va ayolning jamiyatdagi o'rnini yuksaltirishga intilishi o'rganiladi. Shuningdek, maqolada feministik nazariyalar asosida shoiraning ayollar hayoti va erkinligi haqidagi qarashlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Saida Zunnunova, ayol obrazi, feministik yondashuv, o'zbek adabiyoti, ona timsoli, she'riyat, gender masalalari, ayol ruhiyati, jamiyat va ayol.

O'zbek adabiyotida ayol obrazi tarixan muhim o'rin egallab kelgan bo'lsa-da, bu obrazning badiiy talqini har bir davr adibining dunyoqarashi va estetik qarashlariga ko'ra turlicha shakllangan. XX asr o'zbek adabiyotining yorqin vakillaridan biri bo'lgan Saida Zunnunova ijodida ayol nafaqat muqaddas onalik, sadoqatli yor va fidoyi inson sifatida, balki ichki kechinmalar, orzu-armonlar va jamiyatdagi faollik darajasiga ega murakkab ijtimoiy obraz sifatida gavdalandiriladi. Shoira o'z asarlarida ayollar ruhiyatiga chuqur kirib boradi, ularning iztiroblari, kurashi va hayotga bo'lgan qarashlarini lirik va samimiy ohangda ifodalaydi. Zunnunovaning poetik merosi zamonaviy feministik nazariyalar nuqtai nazaridan tahlil etilganda, u o'z davrida ayollar hayoti, erkinligi va jamiyatdagi o'rnini haqida dadil fikr bildirgan ijodkor sifatida ajralib turadi. Shoiraning ijodiy faoliyati va adabiy merosi bugungi kunda nafaqat estetik, balki ijtimoiy va madaniy nuqtai nazardan ham qayta ochilishi zarur bo'lgan adabiy xazinadir. Saida Zunnunova o'zbek she'riyatida o'ziga xos lirik ohang, teran hissiyot va ijtimoiy-falsafiy mazmun bilan ajralib turadi. Uning ijodida ayol obrazi doimo markaziy o'rinda turadi. Shoira ayolni nafaqat an'anaviy onalik, sadoqat, mehr-muhabbat timsoli sifatida, balki mustaqil fikrlovchi, jamiyatda faol ishtirok etuvchi shaxs sifatida tasvirlaydi. Bu jihatlar uning lirik qahramonlari orqali yaqqol namoyon bo'ladi.

Zunnunovaning "Yana qizimga" she'rida ona va qiz o'rtasidagi mehr, nasihat va orzu-armonlar orqali ayolning jamiyatdagi o'rnini, ma'naviy yuksalishi va kelajakka

ishonchi ifodalangan. Bu she'rda ona obrazi dono, sabrli, zamon bilan hamnafas bo'lgan ayol timsolida gavdalanadi. Shoir bu yerda faqat ona emas, balki jamiyatni tarbiyalaydigan, uni shakllantiruvchi kuch-ayolni madh etadi. Shuningdek, "Qalb", "Vijdon", "Ona", "Studentlar vals" kabi she'rlarida ayolning ichki kechinmalari, jamiyatdagi o'rni, sevgi va sadoqatga bo'lgan qarashlari poetik ifodasini topgan. Ayniqsa, "Qalb" she'rida ayol qalbi kuchli, sabrli, lekin nozik bir dunyo sifatida tasvirlanadi. Shoir bu orqali ayol hayotidagi murakkabliklar, hissiyotlar va sabrni poetik tilda ifodalaydi. Zunnunova ijodiga feministik yondashuvda qaralganda, u o'z asarlarida patriarxal jamiyatda ayolning mustaqil shaxs bo'lishiga bo'lgan intilishini tasvirlaydi. U ayolni faqatgina oilaviy doirada emas, balki ijtimoiy hayotda faol, fikrlovchi inson sifatida ko'rsatishga harakat qiladi. Bu holat G'arbiy feministik adabiyotlarda ko'p uchraydigan "ayolning o'zligini anglash" g'oyasiga yaqinlashadi. Bundan tashqari, Zunnunovanning ayrim she'rlarida ayollarning ijtimoiy tengligi, ularning bilim olish, jamiyatda faol ishtirok etish huquqi alohida urg'u bilan yoritiladi. U ayollarni himoya qiluvchi emas, balki o'z huquqini o'zi anglaydigan va talab qila oladigan kuchli shaxs sifatida ko'rsatadi.

Shoiraning ayol obrazlari hissiyotlarga boy, ammo faqat yurak sohibasi emas-aql, iroda va ijtimoiy mas'uliyat egasi bo'lgan timsollar sifatida gavdalanadi. Zunnunovanning bunday yondashuvi o'zbek adabiyotida ayol obrazini yangi bosqichga olib chiqqan muhim hodisa sifatida baholanadi. Saida Zunnunova ijodi o'zbek adabiyotida ayol obrazini chuqur, mazmunli va estetik jihatdan boy tarzda ifodalagan noyob adabiy merosdir. Shoir o'z asarlarida ayolni faqat an'anaviy rollarda emas, balki jamiyatda faol ishtirok etuvchi, o'z fikriga ega bo'lgan, ichki dunyosi murakkab va boy shaxs sifatida tasvirlaydi. Uning lirik qahramonlari orqali ayol ruhiyati, hissiyotlari, orzulari va ijtimoiy hayotdagi o'rni chuqur poetik ifodasini topadi.

Zunnunovanning ijodiga feministik yondashuv asosida qaralganda, uning she'rlarida ayollarni kuchli, qat'iyatli, o'zini anglagan va jamiyatdagi tenglik uchun kurashuvchi obrazlarda ko'rish mumkin. Bu jihatlar shoiraning o'z davrida zamonaviy va ilg'or qarashlarga ega bo'lgan ijodkor ekanini tasdiqlaydi. Shoiraning ayol obrazlarini tahlil qilish orqali nafaqat adabiy-estetik tafakkur, balki o'zbek ayolining o'zligini anglash jarayoni, uning ijtimoiy ongdagi o'zgarishlari ham o'rganiladi. Bu esa Saida Zunnunova ijodining bugungi kunda ham dolzarbligini va chuqur ilmiy-tadqiqotlarni talab etishini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Zunnunova S. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi Adabiyot va sanʼat nashriyoti, 1983.
2. Zunnunova S. Sheʼrlar. – Toshkent: Oʻzbekiston, 1970.
3. Karimov A. Oʻzbek adabiyotida ayol obrazi. – Toshkent: Fan, 1998.
4. Oripova D. Ayol va adabiyot: gender yondashuv asoslari. – Toshkent: Akademnashr, 2020.
5. Joʻraeva N. “Saida Zunnunova sheʼriyatida ayol qalbining poetik talqini.” // Filologiya masalalari, 2021, №2. – B. 115–120.
6. Gʻulomova M. “Oʻzbek adabiyotida feministik qarashlar evolyutsiyasi.” // Adabiyot nazariyasi va tanqid, 2022, №1.
7. Xolmatova Z. Feministik adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: Oʻqituvchi, 2019.
8. Abdullayeva S. “Saida Zunnunova – ona siymosini ulugʻlovchi shoiramiz.” // Yosh ijodkorlar jurnali, 2020, №4. – B. 87–91.
9. Beauvoir, S. de. Ikkinchi jins. (Tarjima). – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015.
10. Hooks, B. Feminist Theory: From Margin to Center. – Boston: South End Press, 2000.